

GUIA METODOLÒGICA PER ELABORAR PLANS MUNICIPALS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

Diputació
Barcelona

Àrea d'Acció Climàtica

EQUIP REDACTOR

CONTINGUTS

0. El per què d'aquesta guia
1. La importància de planificar l'educació ambiental?
2. El marc ambiental local
3. La diagnosi: estat de l'educació ambiental local
4. El procés participatiu
5. Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas
6. El pla d'acció
7. La governança
8. El pla de seguiment i avaluació
9. Exemples inspiradors

0 El per què d'aquesta guia

Aquesta guia pretén **establir la metodologia bàsica** per a la redacció dels plans i programes d'educació ambiental realitzats amb el suport de la Diputació de Barcelona, en el context del suport que s'ofereix a través del Catàleg de Serveis Ambientals.

Els objectius principals de la guia són:

Posar a disposició una eina de suport per orientar, estructurar i ajudar a prendre decisions per crear o renovar plans d'educació ambiental.

Aportar l'experiència de l'Oficina Tècnica d'Educació i Promoció Ambiental en l'elaboració de programes d'educació ambiental a partir dels suports tècnics prestats als ens locals.

1 La importància de planificar l'educació ambiental?

- L'educació ambiental com a **eina transversal** de gestió municipal, que pot ser impulsada des de diferents àmbits.
- Cal fer un salt qualitatiu per tenir una **continuitat** en el temps i assolir **canvis profunds** en la ciutadania.
- **3 preguntes clau** a respondre:

1. ON SOM?

En quina situació es troba ara l'educació ambiental?

- *Diagnosi específica*
- *Anàlisi de fortaleses, febleses, amenaces i oportunitats*

2. ON VOLEM ARRIBAR?

Com volem que sigui?

Definició d'objectius, visió i missió de l'educació ambiental al municipi

3. QUÈ NECESSITEM?

Arribar d'on som ara a on volem arribar

Definició d'accions concretes i l'estratègia per assolir els objectius:

PLA D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

1 La importància de planificar l'educació ambiental?

FITXES DE TREBALL

A la guia metodològica, hi trobareu un conjunt de fitxes de treball per ajudar-vos a reflexionar i posar en ordre tota la informació.

FITXA DE TREBALL 2: LA IMPORTÀNCIA DE LA PLANIFICACIÓ

Amb l'objectiu de ser realistes a l'hora de definir els objectius del nostre pla o programa d'educació ambiental és important fer una reflexió sobre els aspectes interns i externs que ens poden ajudar o dificultar arribar a la nostra meta. Us ajudem a endreçar les idees utilitzant aquesta plantilla d'anàlisi DAFO:

	Dificultats 	Fortaleses
A nivell intern 	<i>Factors interns que poden dificultar l'assoliment dels objectius, poden ser organitzatius, manca de recursos materials i personals, etc.</i>	<i>Tot allò del que disposem o podrem disposar que ens permetrà avançar en la direcció que volem. Poden ser a nivell tècnic, d'infraestructura, experiència, recursos materials i humans, capacitats, etc.</i>
	Amenaces 	Oportunitats
A nivell extern 	<i>Corresponen als factors externs que ens poden afectar negativament i que no depenen directament de nosaltres com per exemple: les característiques de l'entorn, ordenances vigents, etc.</i>	<i>Són els factors externs que tot i que no depenen de nosaltres, ens poden beneficiar, per exemple: l'entorn natural, l'interès de la ciutadania, etc.</i>

2 El marc ambiental local

Cap municipi comença de zero.

És necessari aturar-se, reflexionar i repassar els **antecedents locals** en relació a l'educació i les polítiques ambientals:

1. Antecedents en la realització d'activitats

Idees clau: Diagnosi en detall de les iniciatives d'educació ambiental: quines es mantenen? quines cal actualitzar? quines cal crear?

2. Plans locals ambientals

Idees clau: Alineació amb polítiques ambientals locals, establiment de línies estratègiques i temàtiques, oportunitat per a la creació de vincles.

3. El context sociogeogràfic

Idees clau: patrimoni ambiental propi, contacte directe amb l'entorn, interessos i les necessitats de la ciutadania i sinèrgies amb altres àrees.

3 La diagnosi: estat de l'educació ambiental local

- Revisió integrant la **mirada a futur**: Agenda 2023, Pla Clima Local, ODS...
- **Diversitat d'activitats i recursos** (dinamitzats, de realització autònoma, material en préstec, exposicions, campanyes, etc.).
- Recollida **sistemàtica** de dades per a un anàlisi i interpretació àgil i visual.

Títol del recurs/activitat	Format	Destinatari	Espai on es realitza	Agents implicats	Temàtica principal i relació amb temàtiques complementàries	Visió de l'educació ambiental	Relació amb ODS
Activitat 1 (indicar el títol)	Amb monitoratge	Educació reglada (indicar el nivell específic)	Espai natural (indicar quin)	Qui realitza els monitoratges?	Energia	Visió 1. La ciutat com a aula	Indicar quins CONSULTEU EL CAPÍTOL 3.4 DE LA GUIA
	Sense monitoratge	Educació no reglada (indicar el perfil: casals, extraescolars, etc.)	Espai urbà públic (indicar quin)	Qui gestiona el préstec de material?	Aigua Residus	Visió 2. La ciutat com a ecosistema Visió	
	Material en préstec		Equipament (indicar quin)	Qui realitza la gestió de reserves i la difusió?	Economia circular Verd i biodiversitat	3. Els problemes ambientals la ciutat	

ES RECOMANA AMPLIAR AQUESTA DIAGNOSI AMB DADES DE PARTICIPACIÓ.

4 El procés participatiu

Ampliar la visió incorporant als diferents **agents del territori**, que seran els veritables impulsors del canvi.

OBJECTIU

Enriquir el nou programa amb els coneixements i propostes de les persones i col·lectius claus en matèria ambiental local, per donar resposta a necessitats i interessos reals.

DISSENY DEL PROCÉS PARTICIPATIU

Caldrà respondre alguns interrogants i es recomana comptar amb una persona/entitat experta.

AGENTS IMPLICATS:

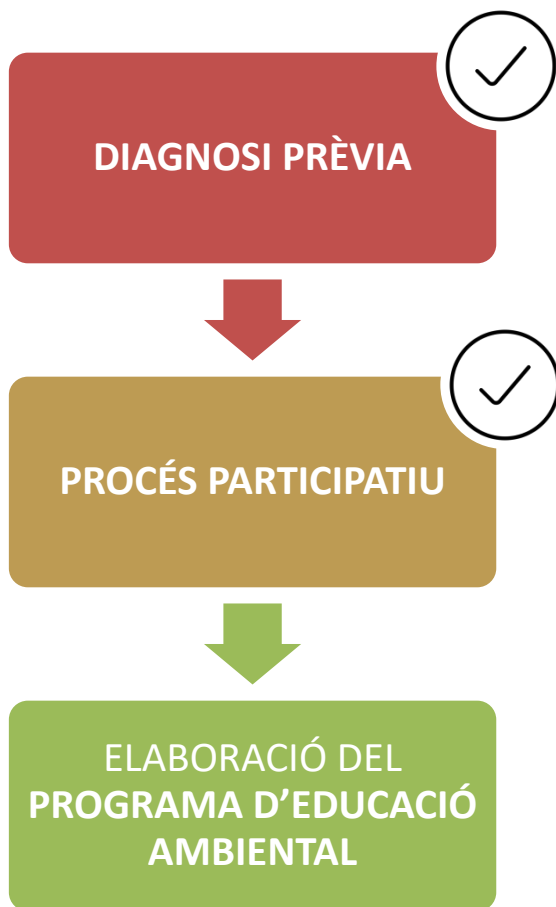
- Ajuntament (diversos àmbits)
- Àmbits de participació ja existents
- Gestors d'equipaments
- Centres educatius
- Entitats i associacions ...

INSTRUMENTS METODOLÒGICS:

- Àmbits estables de participació
- Consells de medi ambient/educatius
- Entrevistes en profunditat
- Enquestes i consultes presencials o en línia
- Tallers i grups de treball ...

5 Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas

Inici de la **fase de concreció** del pla o programa d'educació ambiental local.

RECORDEU QUE:

La idea de base de la guia és la **importància de planificar** les accions d'educació ambiental, per integrar i consolidar-la com una **eina transversal**.

PUNTS CLAU:

- Pensar en anys vista!
- Crear un programa consistent
- Preveure la dotació econòmica
- Establir un equip responsable
- Decidir les bases de la programació

5 Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas

5.1 ON SOM I A ON VOLEM ARRIBAR? Definició de la visió i la missió

IDEA BÀSICA

El programa d'educació ambiental s'ha d'elaborar de manera personalitzada per a cada municipi.

MISSIÓ DEL PLA:

Correspon al què som en aquest moment i a l'objectiu immediat tenint en compte les circumstàncies actuals.

VISIÓ DEL PLA:

Fa referència al camí que es vol seguir a mig i llarg termini, és a dir, cap a on volem anar. Aquesta idea determinarà doncs, els objectius i accions a fer en el futur.

Un programa d'educació ambiental s'ha de crear "AMB" i "PER" les persones.

5 Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas

5.2 QUÈ VOLEM ACONSEGUIR? Definició dels objectius

Objectius generals d'un programa d'educació ambiental:

- Crear un conjunt de propostes educatives relacionades amb el medi ambient.
- Vincular directament les propostes educatives a l'entorn i característiques locals.
- Utilitzar metodologies d'aprenentatge i participació adaptades a cada col·lectiu.
- Oferir als participants coneixements científics fomentant l'esperit crític i transformador.
- Fomentar el paper transformador de la ciutadania.
- Fer xarxa amb equipaments i entitats territorials.
- ...

Objectius específics locals:

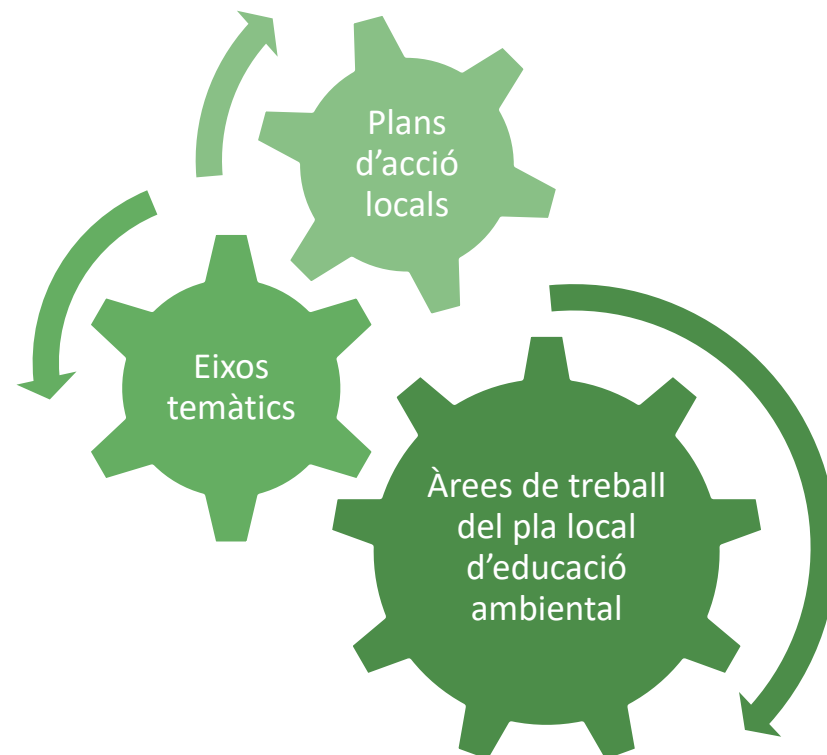
- Objectius concrets relacionats amb la realitat del municipi i necessitats del moment.
- Accions relacionades amb la infraestructura dels centres educatius i equipaments locals.

5 Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas

5.3 QUÈ VOLEM TREBALLAR? Definició dels àmbits temàtics

POSSIBLES EIXOS TEMÀTICS:

- Espais verds
- Biodiversitat
- Aigua
- Qualitat de l'aire
- Contaminació acústica
- Mobilitat sostenible
- Gestió de residus
- Economia circular
- Energia
- Canvi climàtic
- ...

És important que els àmbits temàtics s'alineïn amb els objectius, temàtiques i línies estratègiques dels plans ambientals locals.

5 Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas

5.4 COM VOLEM TREBALLAR? Definició de les metodologies

EQUILIBRI és important trobar un equilibri entre els formats estàndards i formats innovadors o bé basats en la gamificació.

INTEL·LIGÈNCIES MÚLTIPLES conèixer-les, ens ajudarà a que les propostes tinguin un impacte més elevat i s'assoleixi un aprenentatge més significatiu.

MOTIVACIÓ cal passar-ho bé i actuar per a què les persones realment entrin de ple en l'activitat i els missatges siguin assimilats.

PAPER DE L'EDUCADOR/A AMBIENTAL creu i viu allò que vol transmetre.

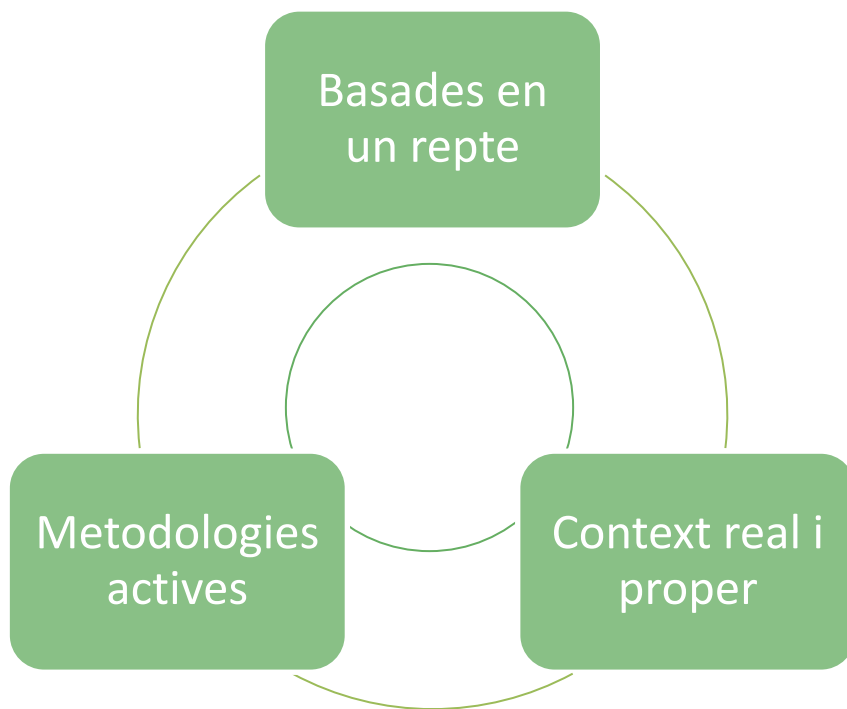
NOU CURRÍCULUM les situacions d'aprenentatge i l'aprenentatge amb sentit.

MENYS ÉS MÉS realitzar més activitats, no implica tenir un millor programa.

5 Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas

5.4 COM VOLEM TREBALLAR? Definició de les metodologies

EXEMPLES DE FORMATS I METODOLOGIES:

Activitats estàndard

Visites guiades

Treball cooperatiu

Gamificació

Projectes ApS/participatius

Taules de debat i participació

Ciència ciutadana

Voluntariat ambiental

...

5 Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas

5.5 QUI POT PARTICIPAR? Els destinataris

Es recomana crear programes educatius per a **col·lectius específics** emmarcats en un **pla educatiu paraigües** i evitar les activitats per a “públic general”.

BLOC 1: FORMACIÓ REGLADA	BLOC 2: FORMACIÓ NO REGLADA
Educació infantil (I3, I4 i I5)	Ciutadania
Cicle inicial de primària (1r i 2n)	Famílies
Cicle mitjà de primària (3r i 4t)	Persones grans
Cicle superior de primària (5è i 6è)	Entitats i equipaments
Primer cicle d'ESO (1r i 2n ESO)	Comerciants
Segon cicle d'ESO (3r i 4t ESO)	Personal municipal
Batxillerat	Esplais i casals de lleure
Centre de formació d'adults	Altres
Centres educatius d'educació especial	

5 Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas

5.6 QUÈ FAREM? Definició de les accions d'educació ambiental

Cal aterrar tota la informació obtinguda de forma **endreçada** i **sintètica** per a obtenir una **visió global del pla**, abans de desenvolupar la descripció de les accions.

ACCIONS TRANSVERSALS

Aquelles relacionades amb la conceptualització del pla per dotar-lo d'identitat pròpia (coordinació, gestió de reserves, difusió, etc.).

ACCIONS ESPECÍFIQUES

Creació d'activitats i recursos educatius específics per a cada eix temàtic, que ajudaran a assolir els objectius marcats.

Tipologia d'acció	Acció	Necessitat a la qual dona resposta	Destinataris	Format metodologia	Visió de l'educació ambiental	Relació amb plans ambientals locals, pla clima, agenda 2030...
Accions transversals	Acció 1					
	Acció 2					
Àmbit temàtic 1	Acció 1					
	Acció 2					
Àmbit temàtic 2	Acció 1					
	Acció 2					

5 Elaboració del pla local d'educació ambiental pas a pas

5.6 QUÈ FAREM? Definició de les accions d'educació ambiental

TÍTOL DE L'ACTIVITAT / RECURS	
Destinatari	
Àmbit temàtic	
Durada (temps estimat en el cas de les activitats)	
Lloc de realització	
Visions d'Educació Ambiental	
Relació amb ODS	
Objectius específics de l'activitat o recurs	
Descripció (incloure format i metodologia)	
Ancoratge curricular (competències, àrees o matèries, sabers)	
Temporització del disseny i producció	
Temporització de la difusió (quant és més adequat per les accions de difusió?)	
Temporització de la implementació (quan s'hauria d'iniciar l'activitat?)	
Recursos humans necessaris	
Estimació pressupostària	

IMPORTANT!

Fer fitxes descriptives d'accions amb explicacions clares i específiques, per a que siguin fàcils de crear i implementar.

6 El pla d'acció

El pla d'acció ha de ser concís i clar. Cal tenir en compte:

TEMPS

Preveure la temporalització pas per pas a l'hora d'implementar una acció és clau, perquè sovint ens porta més temps del que ens imaginem inicialment.

PRIORITATS

És difícil implementar la totalitat del programa de cop. Així que es proposa fer una implementació progressiva del pla, basada en l'establiment de prioritats.

Com temporalitzar?

- Tota activitat/recurs necessita un temps de creació, disseny, revisió i producció.
- Si s'externalitza el servei, preveure com es licitarà i el temps que ens pot portar la preparació i resolució del contracte.
- Èpoques de l'any en les quals la difusió i presentació d'activitats té més repercussió.

Com prioritzar?

- Dimensió econòmica de les accions/ activitats/ recursos i pressupost disponible.
- Prioritats de l'Agenda 2030, plans d'acció climàtica i plans ambientals locals.
- Sessió dins el procés participatiu per conèixer prioritats dels destinataris.

6 El pla d'acció

El pla d'acció ha d'incloure també totes les **accions complementàries** no visibles que acompanyen a les activitats i recursos nous.

ÀMBIT TEMÀTIC 1					
Acció proposada	Prioritat (alta, mitjana, baixa)	Tasca relacionada	Implementació curs 1	Implementació curs 2	Implementació curs 3
Acció 1	Alta/mitjana/baixa	Disseny i creació dels recursos			
		Prova pilot			
		Integració en el catàleg i difusió			

7 La governança

Segons la definició del TERMCAT la **governança** és:

“manera de governar que es fonamenta en la interrelació dels organismes encarregats de la direcció política d'un territori i la societat civil, per donar poder, autoritat i influència a la societat sobre les decisions que afecten la vida pública”.

Aspectes a valorar i definir segons l'estructura i recursos de cada municipi:

- **Qui liderarà el projecte?** Una única persona, una combinació, altres agents...
- **Sols o acompanyats?** Les àrees implicades de l'Ajuntament
- **Intern o extern?** El model de gestió
- **Quins recursos humans destinarem?** Les persones implicades
- **Quant ens costarà el programa?** La dotació econòmica

8 El pla de seguiment i avaluació

El **seguiment** i l'**avaluació contínua** permet:

- ✓ obtenir informació sobre el funcionament del pla, a través d'indicadors.
- ✓ identificar ràpidament quins aspectes cal millorar.
- ✓ prendre decisions amb rapidesa i implementar els canvis.
- ✓ identificar els punts forts a mantenir.
- ✓ tenir un contacte continuat amb els participants (interessos, comentaris, etc.).

REQUISITS DELS INDICADORS

- 1) S'han de poder utilitzar al llarg del temps per tal de poder-los comparar i analitzar l'evolució.
- 2) Han de mesurar objectivament i s'han de poder expressar en unitats comparables.
- 3) Han de respondre als objectius i estar específicament dissenyats en funció del fet a avaluar.

8 El pla de seguiment i avaluació

Indicadors genèrics que poden ser utilitzats en programes educatius:

Indicadors sobre l'activitat	Indicadors de participació
Tasca realitzada per l'educador/a	Nombre d'activitats
Materials utilitzats durant l'activitat	Nombre de participants
Nivell d'assoliment dels objectius	Nivell d'interès dels participants
Durada de l'activitat	Nombre de projectes realitzats
Nivell d'integració al currículum escolar	...
Idoneïtat de les temàtiques tractades	
Relació amb la vida quotidiana	
...	

Hi ha diverses **estratègies de recollida**: qüestionaris de valoració, dinàmica final de l'activitat, entrevistes a l'atzar a participants, etc.

9 Exemples inspiradors

Tot i que tenen el mateix punt de partida, els plans **s'elaboren de manera personalitzada i adaptada** a la realitat de cada territori.

Alhora són prou concisos per convertir-los en una **eina de planificació** i un **full de ruta** per als tècnics municipals.

**GUIA METODOLÒGICA
PER ELABORAR**

PLANS MUNICIPALS D'EDUCACIÓ AMBIENTAL

**Diputació
Barcelona**

Àrea d'Acció Climàtica